

3
MERITA RECENTIORVM

DE

INGENII ET LITTERATVRAE AMOENIORIS

LIBERALI CVLTV

PAVCIS RECENSET

ET

SENATVM AMPLISSIMVM

MINISTROS ECCLESIAE MAXIME

REVERENDOS

GYMNASII COLLEGAS CLARISSIMOS

OMNESQVE

BONARVM ARTIVM FAVTORES ET PATRONOS

AD

SOLENNIA GREGORIANA

IN GYMNASIO D. xxx. DEC. cId Idcc LXVII.

CELEBRANDA

HVMANISSIME OBSERVANTISSIMEQVE INVITAT

M. FRID. CHRIST. BAVMEISTERVS, GYMN. RECT

GORLICII,

EX OFFICINA FICKELSCHERERIA.

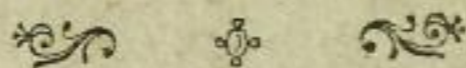

I.

Oras, inde ab orbe condito, artes inuenit ingenii humani solertia, uarii sunt generis. Aliae necessitatibus uitae expediendis seruiunt, aliae spectant ad iucunditatem, decus, et elegantiam. Illas uocari, moris est, mechanicas, has elegantiores. (a)

(a) Quam in rem praeclare Cicero, omnes, inquit, magni fuerunt, qui fruges, qui uestitum, qui tecta, qui cultum uitae, qui praesidia contra feras inuenerunt. A quibus mansuefacti et exculi, a necessariis artificiis ad elegantiora defluximus. Nam et auribus oblectatio magna parta est, inuenta et temperata uarietate et natura sonorum. Tusc. I. c. 25.

II. Harum artium elegantiorum, quo referuntur uel imprimis poesis, eloquentia, musica, ars pictoria et sculptoria, cet. magna est commendatio, magnus usus cum in omni uita,

uita, tum in scientiarum sublimiorum cultu. Duo nimirum sunt, quae in uniuersa eruditione decet consecrari, VERVM et BONVM. At cum, quod in seuerioribus disciplinis traditur, uerum bonumque austeritatis per saepe habeat plurimum, condimenta quaedam inuenit ingenii humani festiuitas, quibus doctrinae grauioris studium molliatur, efficiaturque adeo, ut ueritas in aures animosque sine falebris, sine asperitate, suauissime influat.

III. Si in antiquissimorum temporum memoriam redimus, si ipsa omnis eruditionis, omnis elegantiae incunabula in ueterrimis doctissimisque poetarum monumentis inuestigamus, eam Graecos Romanosque ueri inueniendi communicandique cum aliis rationem, legimus, iniisse, ut, qua cura intelligendi uim ad uerum bonumque instruebant, eadem, et paullo maiori etiam, animos, solidioris doctrinae cupidos, sensu uenusti pulchrique imbuerent, ingenii studiorumque amoenitates ita consecrati, ut id unum agere uiderentur.

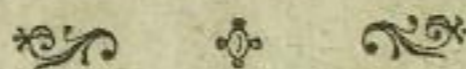
IV. Veterum uestigia persecuti recentiores nihil intermiserunt, quod ad elegantiorum artium fines longius proferendos pertineret, de litteraturae uenustioris liberali cultu optime meritori. In quo quamuis Galli, gens ad elegantiam nata excultaque, ceteris nationibus dubiam adhuc fecisse, ne dicam, praeripuisse palmam uideantur, eo tamen, inde ab aliquot annis, progressi sunt Germani, ut nec Gallis, nec Britannis, nec Italis, nec ulli alii genti, inge-

ingenio et miro litteraturae amoenioris altius prouehendae studio concedere recte existimentur. Ciuum ergo nostrorum merita de elegantiori litteratura commemorare, non erit ab hoc loco alienum.

V. Germani uero non una eademque ratione, sed alii, alias ingressi uias, de ingeniosae festiuitatis studiis adhuc promereri studuerunt, sociatis operis id consecuti, ut nulla elegantiorum artium pars inculta desertaque fuerit relicta.

VI. Nonnulli, quicquid habet uenustatis uniuersus elegantiorum artium ambitus, totum hoc concluderunt uno uolumine, regulis, ad quas pulchri sensus exigi debeat, dilucide, nexuque facili, propositis. Quo pertinent BAVMGARTENIVS, (b) qui leges eruditae *αισθησεως*, artemque sensus et phantasiam ad pulchrum in quaque re inueniendum recte conformandi primus e Germanis tradidit, MEIERVS, (c) BASEDOVIUS, (d) LINDNERVS, (e) RIEDELIVS, (f) SVLZERVS, (g) MOSES MENDEL-SOHN, (h) alii, ROLLINI, (i) et maxime BATTE-SII, (k) (Batteux) exemplis incitati.

(b) ALEXANDER GOTTLIEB BAVMGARTENIVS, philosophiae professor primum in Academia Halensi, post Francofurtana, praematura morte ante aliquot annos elegantioribus Musis ereptus, cum, qua erat mentis sagacitate, intelligeret, in plerisque philosophorum libellis praeposteram de humano animo docendi rationem ita iniri, ut superiores quidem, quas uocant, cognoscendi facultates, intellectum, rationem, iudicium, attentionem, reflexionem, explicarent, harumque uirium usum ostenderent, at inferiores, sic enim appellant philosophi, sensus nimirum, phantasiam,

memoriam, ingenium, fictionem, cet. prorsus negligenter, nec regulas iis recte utendi traderent, id cepit consilii, ut praecepta, quibus non modo erudita mens et intelligentia, sed eruditi quoque oculi et eruditae aures formarentur, luci publicae ederet. Aestheticorum ergo partem primam 1750. alteram, paucis post annis, edidit, id consecutus, ut post id tempus philosophi nostri, sensuum et *Φαιτισίας* ope, diligentius, quid in quaque re pulchrum et elegans esset, exquirerent, quam antea, cum Logica et Metaphysica non, nisi ad abstrahendi intelligendique facultatem et usum, referretur.

- (c) GEORGIUS FRIDERICUS MEIERVS, cum aliis pluribus, quae edidit, scriptis, tum uel maxime hoc, quod inscribitur: *Anfangsgründe aller schönen Künste und Wissenschaften*, III. Tom. in 8. Hal. 1750. egregie de artium elegantiorum incrementis meritis est. Quas meditationes cum iuuentuti, amoenioris litteraturae studiosae, commodius inseruituras uideret, si arctius contraherentur, scripsit in usum Auditorum: *Auszug aus den Anfangsgründen aller schönen Künste und Wissenschaften*, 1757. 8.
- (d) IO. BERNHARD. BASEDOW, Gymnasii Altonauiensis Professor, acutissimi uir ingenii, sed ad ferendas lites paullo propensior. Huius libellus, qui sub titulo circumfertur: *Lehrbuch profaischer und poetischer Wohlredenheit*, Kopenhagen, 1756. 8. multo sale refertus, bonaeque frugis, non omnino nihil adfert adiumenti ad elegantias artium gustu percipiendas.
- (e) IO. GEORGIUS LINDNERVS, scholae cathedralis Rigensis Rector antea, nunc poeseos Professor in Academia Regiomontana, hoc ipso anno, foras dedit *Lehrbuch der schönen Wissenschaften, insonderheit der Prose und der Poesie*, in quo libro regulas, undique operosius conquisitas, confuse et permiste dispersas uideas, utiliores futuras, si concinno aptoque digererentur ordine.
- (f) FRIEDER. IVST. RIDELIUS, edidit *Theorie der schönen Künste und Wissenschaften: ein Auszug aus den Werken verschiedener Schriftsteller*, 1761. Jenae, P. I. 8. Quem nonnullis, iisque non indoctis, uel ideo probari, ex ephemeridibus litterariis intellexi, quod, philosophia in consilium adhibita, suo quamque doctrinam momento recte expendat, et, causis rerum sollicitè inuestigatis, in interiores artium elegantiorum recessus penetret.

(g) Io.

- (g) IO. GEORGIUS SVLZERVS, Professor Gymnasii Berolinensis, cum ob exquisitam philosophiae scientiam, tum ob ingenii elegantiam, miramque ea, quae cogitat, polite ornatusque enunciandi artem prorsus admirabilis. Publicavit kurzen Begriff aller Wissenschaften, qui libellus, saepius recusatus, dici non potest, quantum in optimo quoque cieat desiderium uidendi legendique, quod promisit, scriptum sub titulo: Handbuch der schönen Wissenschaften. Vid. Briefe der N. Litteratur, Th. V. p. 86.
- (h) MOSES MENDELSON, Iudaeus ille quidem Berolinensis, at exquisitioris philosophiae, omnisque, quae ad nitidissimum ingenii cultum pertinet, elegantiae scientissimus, ita, ut uel eruditissimi eum saeculi nostri Platonem uocare nulli dubitent. Praeter ea, quae in scriptis suis ad philosophiam pristinae dignitati, decori, et euidentiae restituendam attulit, plurimum profuit litteraturae elegantiori. Non enim modo meditationes über die Empfindungen, 1755. Berolini elegantius proposuit, uerum quoque edidit: Abhandlung über die Hauptgrundsätze der schönen Künste und Wissenschaften. Berol. 1761. 8. unus omnium maxime aptus ad regulas aestheticas largiori luce perfundendas.
- (i) CAROLVS ROLLINVS, Gallorum decus immortale, scripsit: Maniere d'enseigner et etudier les belles lettres, ex disciplina ueterum ingenia formaturus. Quem librum ab erudito SCHWABIO, 1737. Lipsiae in patriam conuersum linguam, quis est elegantioris litteraturae paullo studiosior, qui non summa cum uoluptate legat?
- (k) BATTEUX, publicus eloquentiae Professor in Academia Parisiensi, unus omnium maxime inter elegantioris litteraturae principes uindicesque referendus est. Qui cum Parisiis 1747. in IV. Volum. 8. edidisset librum, cuius index est: Cours de belles lettres, et post: Les beaux Arts reduits a un même principe, 1756. IV. T. 12mo, dici non potest, quantus ardor animos Germanorum, aemulantium mores et studia peregrina, incenderit, plus, quam consueuerant antea, temporis operaeque elegantioribus artibus ornandis amplificandisque impendendi. Qua in re mire ciuium suorum studio subueniebant SCHLEGELIVS et RAMLERVS, quorum uterque, de libellis Battesianis praeclare meritis, et uersionibus, nitide adornatis, et uarii generis illustrationibus uiam ad elegantioris cultum litteraturae reddidit expeditiorem. Ex hoc Battesianae elegantiae fonte plurimos, qui post secuti sunt, suos rigasse hortulos, quis nescit?

VII. Cum dubitari non possit, quin, quos uetus Graecia Latiumque reliquit, scriptores fere omnes antiquae, quam tantopere admiramur, uenustatis sint ueluti promi condi, intelligitur, quantum Germania, qua ingenii amoenioris cultu perpolitur, debeat iis, qui, exemplo Gallorum, praestantissimos quosque uel poetas, uel oratores, uel historicos ex omni antiquitate, Germanice conuersos accurate interpretati sunt. Ita enim factum, ut ii, qui ad studia duriores uidebantur, paullatim elegantiae sensum ex ueterum scriptorum lectione, quam reddiderat faciliorem uersio, referrent. Neque uero omnes, quibus saeculum nostrum laborat, interpretationes ueterum Germanicas laudauerim, putidas saepe illas et insulfas, at eas tamen, quae eruditissimorum uirorum ingenio parique iudicio et accuratione confectae sunt, non negauerim, plurimum posse et solere adferre utilitatis ad gustum elegantiae nitidioremque eorum cultum, qui, quamuis non sint eruditi, haberi tamen nolunt inficeti, sine sapore, sine sensu, sine omni humanitatis uenustate. Magna cum uoluptate, maiorique cum fructu, legunt ciues, qui non inelegantes putantur, Thucydidem, interprete HEILMANNNO, (l) germanice redditum, Herodoti et Xenophontis historias, a GOLDHAGENIO (m) patrio explicatas sermone, Plutarchum KINDII, M. Aurelium Antoninum HOFMANNI, Sallustium ABBTII, (n) Tacitum MVLLERI, (o) et GOLDHAGENII, Horatianas odas illustris Comitis de SOLMS, Virgilium OVERBECKII, (p) tot Poetas graecos, Homerum, Pindarum, Sophoclem, alios, ab eruditissimis,

tiffimis, quibus superbit Heluetia, uiris in teutonicam translatos transferendospue linguam, et uelut domestica ueste patrioque habitu indutos. Quorum instituta quautam uim habere putas ad eorum ingenia politius elimanda, quibus, ob graecae latinaeque linguae inscitiam, aditus ad elegantiae ueteris fontes interclusus uidebatur?

(l) Professor et D. Theologiae in Academia Gottingensi, ante paucos annos maturius, quam optauerant eruditi, fatis functus, et ob exquisitam humanioris litteraturae rerumque sacrarum scientiam meritorumque amplitudinem, immortalitate dignissimus, Thucydidem, germanice conuersum, edidit Lemgouiae, 1759, 8.

(m) Io. EVSTACHIUS GOLDHAGEN, Rector scholae cathedralis Magdeburgensis meritissimus uertit et edidit Herodotum 1756. Lemg. 8. Xenophontis Libr. VII. Histor. graec. 1763. Berol. 8. itemque Pausaniam, Berol. 1766. I. II. P. et nuper Tacitum.

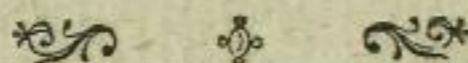
(n) THOMAS ABBT, primum philosophiae et mathematicum in Academia Rintelensi Professor, post Comitis Schaumburgici Consiliarius, diuini prorsus uir ingenii, in quo, quid natura efficere possit, uidetur experta. Abbtiani ingenii suauitates exosculantur omnes illi, quibus contigit, uel unicum eius librum, de meritis, legere. Praeter alia immortalitatis monimenta, omni aere perenniora, reliquit Sallustium germanice conuersum, hoc ipso anno editum, plura ingenii prorsus admirabilis documenta daturus; nisi praematura morte, ante hunc annum, rebus humanis esset exemptus.

(o) Io. SAMVEL MÜLLERVS, scholae Iohanneae Hamburgensis Rector, cum alia plura ex Platone germanice reddidit, tum uero Taciti interpretatione Germanica, Hamburg. 1765, 8. in duob. vol. edita, multam meruit laudem, liticulis licet non nullis ex eo ortis.

(p) Io. DANIEL OVERBECK, Gymnasii Lubecensis Rector, Virgilii Bucolica, additis animaduersionibus, transtulit in Germanicam linguam, numeris uinctam, 1750. 8.

B

(q) Quid

(q) Quid tentauerint, quid effecerint Heluetii nonnulli, iique ingeniosiores in Homero, Tigur. 1760. germanice reddendo, docet die Bibliothek der schönen Wissenschaften. Lips. Tom. VII. p. 1.

VIII. Ex quo tot diariorum, (r) bibliothecarum, (s) ephemeridumque et epistolarum (t) scriptores, quorum magnum adhuc tulit prouentum Germania, uel linguae patriae ad pristinum decus dignitatemque reuocandae, uel artium elegantiorum monimentis conseruandis, uel libris, munditiae, uenustatis, prudentiaeque plenis, et amoeno cultu conspicuis commendandis, aut censoriae seueritatis nota perfequendis intenti fuere, coeperunt se magis extollere elegantiora studia, pluresque e Germanis, quam ante id tempus, ingenium in promptu habere.

(r) E quibus, neque enim omnia uel meminisse uel adduxisse profuerit multum, commemorare potiora et praecipua sufficiat.

1. Kritische Beyträge zur Historie der deutschen Sprache, 8. Lips. 32 P. 1732.
2. Belustigungen des Verstandes und des Witzes, Lips. 1742. T. 8. Sociarant operas, laudabili exemplo, sub id tempus, nonnulli Magistri Lipsienses, elegantiorisque litteraturae studiosi, inierantque consilium, uarias ingenii amoenioris commentationes, tum soluto, tum ligato orationis genere, scribendi, scriptasque quaque hebdomade publicandi. Cui instituto tanto plus debet elegantiorum artium progressio, quanto maiorem sibi his lautitiis, leporis multique falis plenis, conciliarant famam ii, qui socias operas ingenii amoenitatibus promouendis addixerant. Quos inter fuerunt GELLERTVS, KLOPSTOCKIUS, RABNERVS, SCHLEGELIUS, MYLIUS, KAESTNERVS, LESSINGIUS, GAERTNERVS, CRAMERVS, GIESEKE, ZACHARIAE, EBERTVS, alii, quorum nomina quantopere constanti fama et eruditissimi cuiusque sermone et laudibus celebrata adhuc fuerint, celebrenturque etiam nunc, quis est elegantioris humanitatis tam expertus, qui ignoret?

3. Ha-

3. Harum commentationum Lipsiensium in locum successerant, *Beiträge zum Vergnügen des Verstandes und Wises*, quae, auctore et moderatore GAERTNERO, Breae 1760, edi coeptae sunt, ad finem, quatuor Tomis completis, perductae. Quibus, polite et limitatius elaboratis, sunt, qui tantum, quantum ipsis Lipsiensibus, tribuunt laudis uel plusculum etiam.
4. Prae ceteris ingenii festiuioris commentatiunculis, in unum libellum collectis, quae multae sunt, eminent, meo quidem iudicio, *breßlausche vermischte Beiträge zu der Philosophie und schönen Wissenschaften*, quarum haec dos est, ut et facultatem bene cogitandi, et de pulchro uenustoque artium elegantiorum recte existimandi lautius instruant.

(s) Huc refertur meritissimo Bibliotheca elegantiorum artium Lipsiensis, (*Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste*,) inde ab anno 1757. usque ad ann. 1765. in XII. Tom. continuata.

Postea prodiit, nouo hoc titulo profixo, *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften*, usque ad nostra tempora progressa. Dicitur non potest, quantam eruditionis amoenioris elegantiaeque dulcissimae copiam et ubertatem complectatur haec bibliotheca, cuius maxime partem debemus elegantissimo WEISIO, eleganter docto, et prorsus Gratiarum manibus facto.

Pari iure laudari maximopereque commendari meretur *die allgemeine deutsche Bibliothek*, quae Berolini prodiit, et, V. Tomos complexa, non modo rei litterariae uniuersae, uerum quoque, uel in primis, iis artibus, quae ingenii amoenitatibus seruiunt, ornandis prouehendisque est accommodatissima.

Nuper quoque coepit illustris KLOTZIVS, de elegantiori litteratura, si quisquam, meritis, primam partem bibliothecae nouae, politioribus artibus amplificandis aptissimae, publicare, cuius quidem elegantia, ut KLOTZIANA omnia, dubitari non potest, quin plurimum artium amoeniorum finibus longissimae proferendis sit inseritura. Sic inscribitur: *Deutsche Bibliothek der schönen Wissenschaften*, P. I. Halae 1767. edit.

(t) Quod his, quas commemorauimus, bibliothecis propositum est, eodem spectant et referri uoluerunt epistolae litterariae Berolinenses, *Briefe über die neueste litteratur*, inde ab anno 1749, edi coeptae, et ad XV Volum. magnitudinem prouectae. Harum epistolarum, acriori non nunquam sale

refertarum, at elegantiae humanitatisque cultioris plenissimarum, vix credibile est, quantus usus sit cum in uniuersa litteratura elegantiori penitus perspicienda, tum in pulchri sensu rite formando, maxime, si iis addideris nouae litteraturae fragmenta, nuper edita, lectuque iucundissima, (fragmente über die neue Litteratur. Huc spectant quoque epistolae Io. CHRISTOPHORI STOCKHAVSENI, Lunenburgensis Iohannei antea, nunc Gymnesii Darmstadiensis Rectoris clarissimi, cuius critischer Entwurf einer auserlesenen Bibliothek für den Liebhaber der Philosophie und schönen Wissenschaften, tam probatur elegantiarum et uennstatis cultoribus, ut hic libellus in Academia iuuentuti, ad decus et ingenii amoenioris cultum formandae, explicari soleat.

IX. Haec quidem generatim sufficiant, ad intelligendum, quibus quantisque meritis inclaruerint recentius Germani, elegantiae, decoris, omniumque, a quibus seuerioris doctrinae studia pulchritudinem mutuuntur, ornamentorum tam studiosi, ut ipsi Galli hanc ingenii, politius exculi, gloriam ciuibus nostris inuidere occipiant.

X. Quod euidentius multo apparebit, si singulas artium elegantiorum et litteraturae amoenioris partes latius persequendi data fuerit occasio. Harum neutram non expoliri a Germaniae eruditis, uehementer laetamur, optamusque, ut, quicquid usquam defluerit amoenitatum ex liberali elegantioris litteraturae cultu, id omne pertineat ad animos maiori solidioris seueriorisque doctrinae amplificandae studio inflammandos. De quo in posterum.

XI. So-

XI. Solennia Gregoriana, iussu et auctoritate SENATVS AMPLISSIMI, in Gymnasio crastina luce celebranda, paucis his indicare uisum est. Orationes, colloquia, ceterasque iuueniles exercitationes ut Patroni, litterarumque Fautores, sua quisque dignitate colendi, audiendi beneuolentia probent, maiorem in modum et enixe rogo.
P. P. GorlicI, d. XXIX Dec. clō lccc LXVII.

B 3

Ein

Einrichtung des morgenden Actus.

Die morgende Gregorianische Feyerlichkeit ist von je her bey dem Jahreswechsel in unser Schule darzu bestimmt gewesen, daß wir dem unendlichen Gott Dank und Gebet geopfert, Dank für den reichen Genuß unzehliger Wohlthaten im zeitlichen und geistlichen, Gebet um die gnädigste künftige Beschirmung der Stadt und des Landes, der Kirche und der Schule. Diese Absicht suchen wir in dem morgenden Actu ebenfalls zu erreichen. Es werden vor diesmal einige Untergebene aus allen Classen auftreten, und durch kurze deutsche Reden und Gespräche die resp. Hochgeehrteste Zuhörer zu unterhalten suchen.

Aus PRIMA

Wird 1. Benjamin Gottfried Häntschel, aus Zittau, in deutscher Sprache, die Harmonie im Natur- und Sittenreiche betrachten.

2. Wilhelm Gottlob Herrmann, aus Bischofsw. wird einige Vortheile der Historie der Gelahrtheit vorstellig machen. Beyde nach eigener Wahl und Ausarbeitung.

Aus SECVNDA

werden Heinrich Gottlob Rieschke, von Görlitz,
 Christian Samuel Mende, von Görlitz,
 Wilhelm Ludewig Schmidt, von Sebnitz,
 ein Gespräch über die Frage: Was giebt es Altes? halten, und
 Friedrich Wilhelm Kober, aus Görlitz,
 wird als Nachredner in einer deutschen Ode sich und seine Mitschüler empfehlen.

Aus

Aus TERTIA

werden Christian Gottlob Huscher,
Johann Gottlob Spiller, } Gorl.
Carl Traugott Hofmann,

ebenfalls in einer Unterredung über die angenehme Erinnerung der
Schuljahre Betrachtungen anstellen.

Aus QUARTA.

treten folgende Knaben auf:

Christian Friedrich Bergmann, }
Christian Samuel Schmidt, } Gorl.
Christ. Gottlob Menzel,
Joh. Christ. Pufe, von Kohlfurt,
Samuel Gottlieb Kutsche, Gorl.

und schildern das Bild eines Christen.

Aus QUINTA

halten Johann Gottlieb Priegel,
Joh. Wilh. Caspar Kahle, } Gorl.
Christian Gottlob Mauckisch,

ein Gespräch von der Erbauung der Stadt Görlitz.

Wir ersuchen alle Gönner und Patronen des Gymnasii,
wie auch E. löbl. Bürgerschaft, diesen jugendlichen Uebungen
gütigst beizuwohnen.

Datum der Entleihung bitte hier einstempeln!

angeb. 3	"	"	334122090
angeb. 16 digitalisiert		PPN:	307068919
" 15	"	PPN	31429421X

SÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

2 0091899

3A 5107

